

TARKASTUSRAPORTTI

Pirkkala, Tampere RAJASAARI, arkeologinen kohde

Käynnin päivämäärä 27.05.2011

Kävijän nimi Vadim Adel

Käynnin tyyppi tarkastus

Muistioteksti

Tarkastuskäynti liittyi kesämökin ja saunan rakennuslupaan, josta maakuntamuseo oli antanut lausunnon DIAR. 24/2011. Lausunnossa todettiin, että rakennushankkeeseen liittyen saarella tulee suorittaa arkeologinen tarkastus, jossa paikannetaan mahdolliset suojeltavat kohteet ja määritellään tarvittava suoja-alue tai -alueet.

Tarkastuksessa todettiin, että saaren lounaisosassa, kantakarttaan merkityn rajapyykin 191 kohdalla sijaitsee muinaismuistolain suojaama kiinteä muinaisjäännös, historiallinen rajamerkki. Lakisääteinen suoja-alueen leveys on 2 metriä luettuna rajamerkin näkyvistä ulkoreunoista. Ko. rakennussuunnitelma ei sisällä toimenpiteitä, jotka kohdistuisivat muinaisjäännökseen tai sen suoja-alueeseen.

Arkeologiset kohteet

Tarkastukseen liittyvät arkeologiset kohteet on listattu seuraavalta sivulta alkaen

RAJASAARI

Vadim Adel

Nimi	Rajasaari
Kunta	Pirkkala Tampere
Vanha kunta	Lempäälä Messukylä Pirkkala
Kylä	Järvensivu
Kaupunginosa	Multisilta
Muinaisjäännöstunnus	1000024397
Inventointinumero	
Muinaisjäännöstyyppi	kivirakenteet
Tyypin tarkenne	rajamerkit
Laji	kiinteä muinaisjäännös
Ajoitus	historiallinen uusi aika
Selkeä ajoitus	1700-luku?
Lukumäärä	1
Peruskarttanumero	212308
Peruskartan nimi	

Koordinaatit:

X1-koordinaatti		X2-koordinaatti		X-keskipiste
Y1-koordinaatti		Y2-koordinaatti		Y-keskipiste
Z1-koordinaatti		Z2-koordinaatti		Z-keskipiste
P1-koordinaatti	6815268	P2-koordinaatti	6815268	P-keskipiste
I1-koordinaatti	326191	I2-koordinaatti	326191	I-keskipiste

Koordinaattiselite Keskipiste

Lyhyt kuvaus

Aiemmat löydöt

-

Tutkimukset

Tark. Vadim Adel 2011

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Sääksjärven pohjoisosassa olevassa 90 x 40 m kokoisessa Rajasaarella, kahden (aikaisemmin kolmen) kunnan rajalla. Saaren suurin osa (koillis- ja keskiosa), jossa sijaitsevat kesämökki ja sauna, kuuluu Tampereen Järvensivun kylän tilaan nro 837-592-0001-0008.

Kohteen kuvaus

Kyseessä on 3,1 m (W-E) x 2,3 x 0,7 m kokoinen, kulmikas kiviröykkiö, jonka länsi- ja eteläsivut muodostavat suoran kulman. Alunperin ilmeisesti suorakaiteen muotoisen rakenteen itä- ja koillisosa on todennäköisesti osittain rauennut ja sen reuna pyöristynyt. Alkuperäisillä paikoillaan näyttää olevan kolme kulmativeä (NW-, SW- ja SE-kulmissa) sekä keskuskivi. Näkyvissä olevat kivet ovat pääosin sammaloituneet. Kulmakivet ovat pituudeltaan 0,4-0,6 m ja leveydeltään/korkeudeltaan 0,3-0,5 m. Keskuskiven mitat ovat 0,6 x 0,3 x 0,3 m. Sen eteläsivulla, n. 10 x 10 cm alalla näkyy todennäköisiä hakkauksia (pystyviiva, sen oik. puolella ympyrä, jonka alla vaakaviiva). Rakenteen päällä on n. 10 cm:n maakerros ja välittömästi SE-puolella kasvaa mänty.

1700-luvun karttojen mukaan Rajasaari ("Sääksjärvensaari") on ollut kolmen pitäjän – Lempäälän, Pirkkalan ja Messukylän - rajapaikkana. Se esiintyy Lempäälän (1762) ja Pirkkalan (D. Hall 1770, rajapyykki nro 29) pitäjänkartoissa sekä v. 1768 Pirkkalan Nuolialan, Partolan ja Haikan isojakokartassa (D. Hall, nro 7). Ennen Messukylän kirkkopitäjän itsenäistymistä v. 1636 saari oli Pirkkalan (pohjoispuoli) ja Lempäälän (eteläpuoli) - välisenä rajapisteenä keskiajalta lähtien (mainitaan jo v. 1465). Rajasaari on lisäksi toiminut Pirkkalan jakokuntien rajapisteenä - asiakirjojen perusteella viimeistään 1500-luvun lopussa, mutta mitä ilmeisimmin jo keskiajalla. Seppo Suvannon mukaan jakokuntien rajat on tällä alueella käyty ainakin 1400-luvulla, mutta todennäköisesti ne ovat paljon vanhempia. Rajasaaresta luoteeseen, kohti Pyhäjärven etelärantaa kulkenut kyläraja on toiminut 1500-luvulla myös Pirkkalan hallintopitäjän kahden neljänneskunnan - Pirkkalan ja Messukylän - rajana.

Havaintomahdollisuudet

Hyvät

Kohteen laajuus

3 x 2 m

Ehdotus suoja-alueeksi

Vähintään lakisääteiset 2 m.

Luokitusehdotus

Kiinteä Mj.

Suojelutoimenpiteet kentällä

Kohde merkittiin MV:n kuitunauhoilla.

Tiedossa olevat maankäyttösuunnitelmat

Ks. johdanto/ muistioteksti.

Pintapoiminta

-

Koekuopat

-

Muut havainnot

Ks. kohdekuvaus.

Lisätietoja

Pirkkalaan kuuluneen Messukylän ja Lempäälän Kuokkalan jakokuntien rajan vanhin säilynyt vahvistus on vuodelta 1465, jolloin se kulki seuraavaa reittiä: "Wettassen worentaka (Hervantajärven itäpäässä, jossa nykyisin yhdistyvät Tampereen, Kangasalan ja Lempäälän rajat), Haerwentenpa (Hervannanjärven länsipää?), Soliierffwen ioki (Suolioja), Serkiierffwen (Särkijärveen), Sexcierffen sari (Sääksjärven saari eli nykyinen Rajasaari), Affwenierffwen til thess Hakkala by raa møther" (Ahvenjärveen, nyk. Rajajärvi, ja siitä Hakkalan kylän rajalle)

(Vadim Adel & Tapio Salminen. Rajamerkeistä historiallisena ilmiönä sekä tutkimuksen ja suojelun kohteena. - Pirkanmaan alta 16. Arkeologisia tutkimuksia. Tampereen museoiden julkaisuja 161. 2019)

Myös Kirsti Arajärven (Lempäälän historia, s. 26; Suvanto 1973 s. 115 viittaa häneen) mukaan v. 1465 vahvistettu raja on "epäilemättä alkuperäinen Lempäälän raja". Yksi sen pisteistä oli Sääksjärven saari.

Messukylä tuli itsenäiseksi kirkkopitäjäksi 1636, hallintopitäjäksi vasta 1869 (K. Arajärvi, Messukylän historia 1, s. 252).

Seppo Suvannon mukaan Pirkkalan jakokuntien rajat on käyty ainakin 1400-luvulla, mutta todennäköisesti ne ovat paljon vanhempia (Tampereen historia 1, s. 185, kartta s. 186).

Löydöt

-

Näytteet

-

Negatiivit

-

Diapositiivit

-

Digitaalikuvat

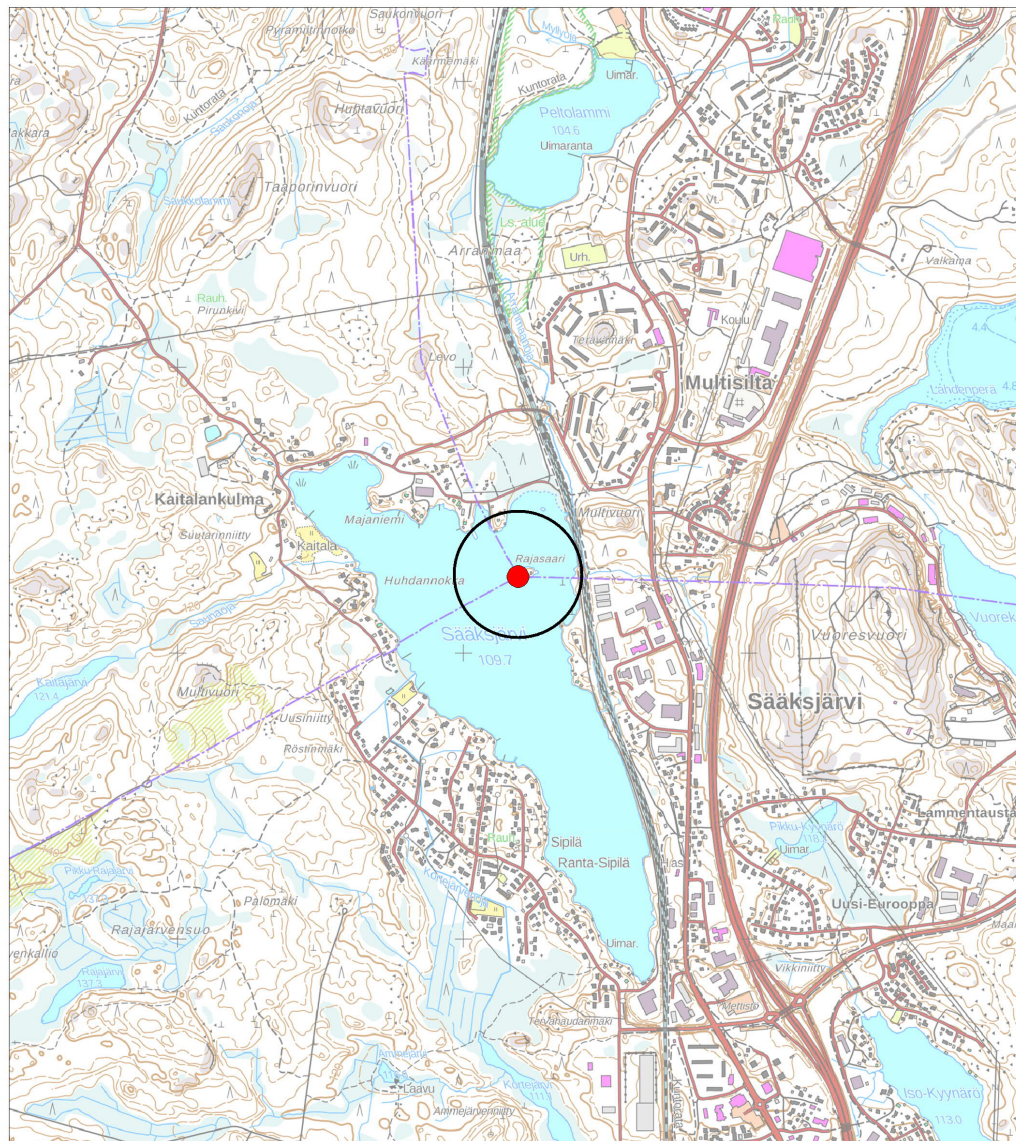

Pirkanmaan maakuntamuseon Siiri -tietokanta, KY 249 (6 kuvaa)

Pirkkala/Tampere RAJASAARI

Tarkastus 2011/Vadim Adel

Pohjakartta (c) Maanmittauslaitos

● rajamerkki

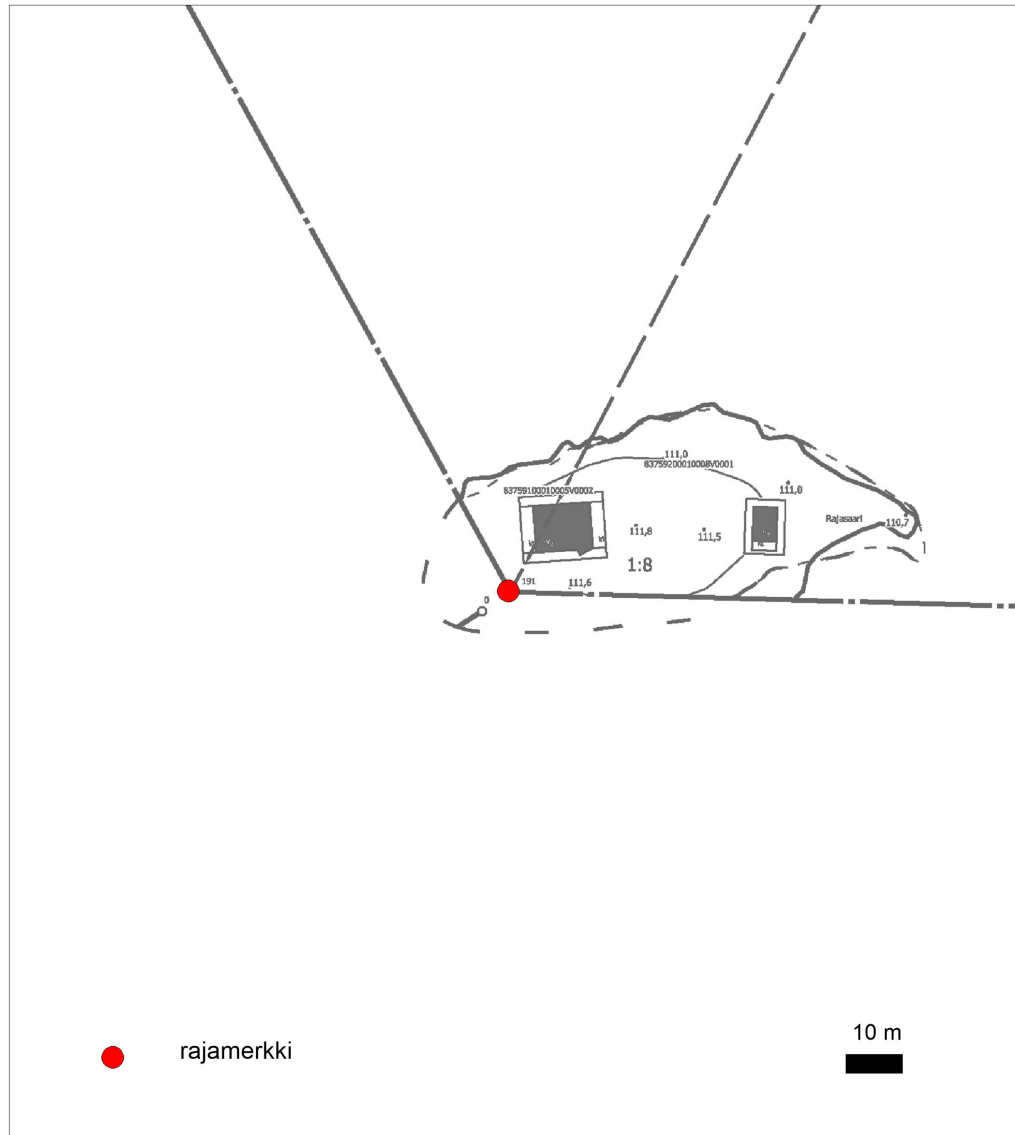
200 m

Pirkkala/Tampere RAJASAARI

Tarkastus 2011/Vadim Adel

Pohjakartta (c) Tampereen kaupunki

KYY 249 : 1 Tampere/Pirkkala, Rajasaari. Rajamerkin keskuskivi, lähikuva. Etelästä. Vadim Adel 27.05.2011

KYY 249 : 2 Tampere/Pirkkala, Rajasaari. Rajamerkki, yleiskuva koillisesta. Vadim Adel 27.05.2011

KYY 249 : 3 Tampere/Pirkkala, Rajasaari. Rajamerkki lähiympäristöineen. Kuvattu suunnasta:
E. Vadim Adel 27.05.2011

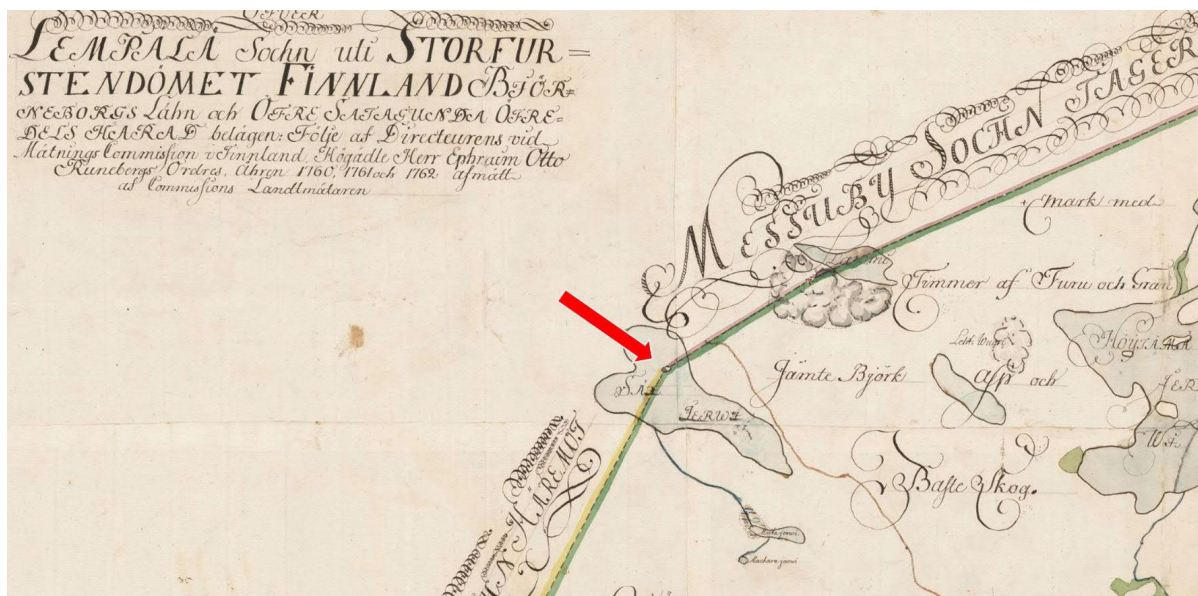
KYY 249 : 4 Tampere/Pirkkala, Rajasaari. Yleiskuva suunnasta NNW. Vadim Adel 27.05.2011

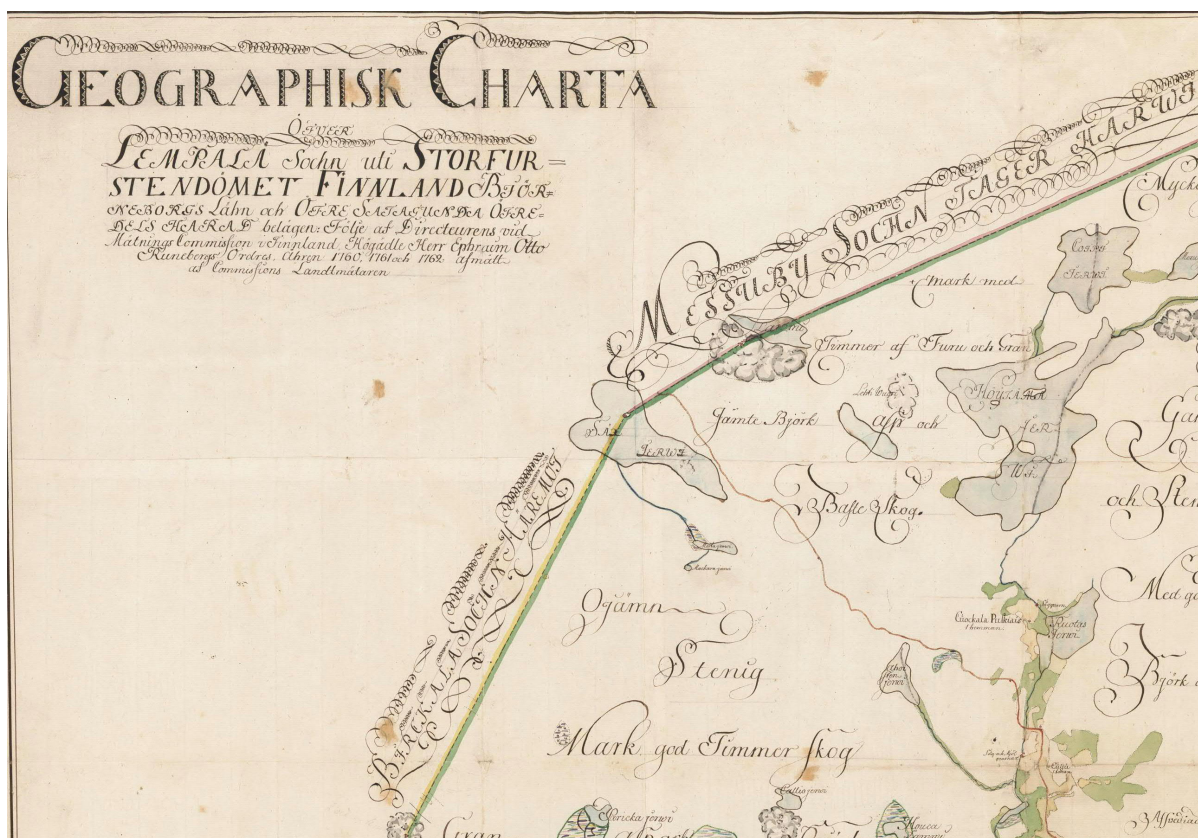

*KYY 249 : 5 Tampere/Pirkkala, Rajasaari. Rajamerkki (kuvan keskellä) lähiympäristöineen.
Kuvattu suunnasta NW. Vadim Adel 27.05.2011*

Sääksjärven Rajasaari Lempäälän pitäjänkartassa (1762). Punainen nuoli osoittaa kohdetta.
Riksarkivet.

Ote Lempäälän pitäjänkartasta (1762).